

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programı Öğrencilerinin Yaptıkları Okul Psikolojik Danışmanlığıyla İlgili Uygulamaların Saptaması

Identification of the Application of School Counseling Practices Carried Out by Students in Counseling and Guidance Undergraduate Program

Ragıp ÖZYÜREK*
Çukurova Üniversitesi

Öz

Bu araştırmada, psikolojik danışma ve rehberlik lisans programlarındaki son sınıf öğrencilerinin, okul psikolojik danışmanlığıyla ilgili yaptıkları uygulamaların neler olduğunu saptamayı amaçlanmıştır. Bu uygulamalar; (a) psikolojik danışma ve rehberlik programı geliştirme, (b) program değerlendirme ve hesap verebilirlik uygulamaları, (c) psikolojik testlerin uygulanması, (d) bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması ve (e) diğer uygulamalar (eşgüdümleme, akran rehberliği, sevk etme, konsültasyon ve oryantasyon) başlıklarına göre ele alınmıştır. Araştırma örneklemini 2006 yılında mezun olan 345 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin bu başlıklar kapsamında ele alınan becerilerde kendilerini yetkinleştirebilecek uygulamaları gerektiği ölçüde yapamadıkları bulunmuştur. En çok yapılan uygulamalar, bireyi tanıma teknikleri kapsamındaki becerilerle ilgilidir. Tartışma kısmında, elde edilen bu bulgular ilgili alanyazını ışığında ele alınmış ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Uygulama, okul psikolojik danışmanlığı uygulamaları.

Abstract

This study aims to identify the school practices of fourth grade students enrolled in the counseling and guidance undergraduate programs in Turkey. These practices were studied according to (a) development of counseling and guidance programs, (b) program evaluation and accountability practices, (c) administration of psychological tests, (d) performance of self-reports and interview techniques, and (e) other practices (coordination, peer helpers, referrals, consultation, and orientation). The study sample consists of 345 fourth year students in 2006. The results obtained demonstrated that the candidate counselors failed to carry out the practices required for efficacy in the skills given above. The most common practices were concerned with self-reports and interview techniques. The results were discussed in the light of the relevant literature and some suggestions were presented.

Keywords: Practicum, school counseling practices.

* Doç. Dr. Ragıp ÖZYÜREK, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, canlura@cu.edu.tr

Summary

Purpose

This study aims to identify the school practices of students enrolled in the counseling and guidance undergraduate programs in Turkey. These practices were studied according to (a) development of suitable counseling and guidance programs for pilot schools, (b) program evaluation and accountability practices, (c) administration of psychological tests, (d) performance of self-reports and interview techniques and (e) other practices (coordination, peer helpers, referrals, consultation and orientation). The population of this descriptive study includes 985 fourth year undergraduate students in 19 universities throughout Turkey in 2005/2006 academic year. The data were obtained from 345 students who were selected from this sample using the convenient sample technique and who volunteered for the study (female = 175, male = 169; 2 individuals with unspecified gender). Thus, the study reached 35.05% of the student population. The students were administered the "Questionnaire on the Counseling and Guidance Practices in Schools" so as to identify their counseling and guidance practices in schools.

Results

It was found that the students often failed to tick the practices required for efficacy of the skills needed to develop a counseling and guidance program for a school (i.e., competency writing, performing task-time analysis, practicing life skills programs, program evaluation, etc.). For example, the most commonly ticked practice had a level of 48% (*Care was taken about the developmental needs of the students in the school*). When they were asked what subject of the programs developed by experts or themselves dealt with, the students most commonly replied test anxiety. It could be argued that practices on program evaluation were less common. For instance, when asked "if you applied a Counseling and Guidance program at school, did you carry out practices to evaluate that program?", 36% of the students answered yes, while another 36% answered no. They were also asked which practices were suitable for their own study if they carried out such a practice (The participants could tick multiple answers). Twenty two percent of the students stated that they administered questionnaires to their students to evaluate these practices. With regard to sharing the results of their program evaluation efforts, it was reported that 29% of the students shared them with a counselor, 13% shared them with teachers, and 9% shared them with school administrators. Seventy two percent of the students stated that they used self-reports and interview techniques, and the practices that were most commonly used by the students in this study were related to practices about self-reports and interview techniques. The three most frequently applied individual recognition techniques included sociometry (44%), 'Who is it?' (39%), and problem check list (37%). As for the administration of psychological tests, slightly more than half of the students (56%) stated that they administered psychological tests during their school practices, among them interest inventories were the most common (39%); about half of them (48%) stated that they conducted interpretation/evaluation studies using these tests; 31% stated that they conducted these studies with students and most frequently used individual guidance (19%), classroom guidance (15%) or group guidance (% 13) as guidance formats. Only a small part of the practices about psychological tests (15% and less) were applied for the purposes of selection and evaluation or research. In accordance with the expectations, only a few students carried out practices such as consultation/interviews, peer helpers, orientation, coordination/cooperation, and referrals. The most commonly used method among these was the interviewing teachers about students (28%).

Discussion

It is believed that it will be more useful for students to carry out more satisfactory practices. The results obtained are in parallel with the findings of previous research (e.g., Doğan and Erkan, 2001; Yerin Güneri, Büyükgöze Kavas and Köydemir, 2007), which underline the inadequacy of applied courses in counseling and guidance programs. On the other hand, the results of previous research (Kahn, 1999; Partin, 1993) suggest that school counselors do not spend sufficient time on the skills discussed in this study either during their training or career.

Conclusion

The counselors in Turkey who graduated in 2006 or received similar training in the subsequent years desire to be more competent.

Giriş

Ülkemizde, ÖSYM kılavuzunda ilk kez 1983 yılında rehberlik ve psikolojik danışma programlarının ismi yer almıştır; ancak bu mesleğin kökenlerinin 1950'li yıllara kadar uzandığı bilinmektedir (geniş bir tarihçe için bkz., Doğan, 2000a; Korkut, 2007; Pişkin, 2006). Lisans eğitiminin Türkiye çapında giderek yaygınlaşmasına paralel biçimde, psikolojik danışman eğitimcileri de özellikle lisans eğitiminin niteliğini geliştirmeyi amaçlayan yayınlar yapmaya başlamışlardır (örneğin, Akkoyun, 1995; Atıcı, Özyürek, Çam, 2006; Doğan, 1996, 1997, 2000b, 2001; Korkut, 2007; Özyürek, 2007; Özyürek, Çam ve Kılıç-Atıcı, 2007; Yerin Güneri, Büyükgöze Kavas ve Koydemir, 2007). Öğrencilerin alan yaşantılarının (fieldwork experiences) niteliği de psikolojik danışman eğitimcilerini ilgilendiren önemli bir sorumluluktur ve bu konunun üzerinde durulması yararlı olabilir.

Bu makale, öğrencilerin okul psikolojik danışmanlığı bağlamında kazanacakları becerilere ilişkin olarak okullarda yürüttükleri uygulamaların durumunu saptamaya yönelik bir araştırmayla ilgilidir ve uygulama (practicum) kavramı, henüz lisans eğitimi tamamlanmadan önce, okul psikolojik danışmanlığı kapsamındaki uygulamaların okullarda yürütülmesi şeklinde ele alınmıştır (Özyürek, 2009). Lisans düzeyinde genel bir psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi verilmesine karşın, bu programların önemli oranda okul psikolojik danışmanlığı uzmanlık alanına ait dersleri içerdiği belirtilmekte (Korkut, 2007) ya da lisans düzeyindeki eğitimin okul psikolojik danışmanlığı alanına yakın olduğu düşünülmektedir (örneğin, Korkut-Owen, 2007). Nitekim, 2000-2001 eğitim-öğretim yılında Türkiye çapındaki 18 üniversitede yapılan bir araştırmada (Doğan ve Erkan, 2001), Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik programlarındaki öğretim elemanlarının kendilerini en yetkin algıladıkları uzmanlık alanının okul psikolojik danışmanlığı olduğu bulunmuştur.

Uygulama öğrencilerinin okullarda yaptıkları uygulamaları belirlemek amacıyla üç ana öge dikkate alınabilir. İlk olarak, okul psikolojik danışmanlığı bağlamındaki becerilerle ilgili uygulamaları yapabilmeleri için üniversite ve okul yetkilileri tarafından *öğrencilere sağlanan olanakların neler olduğu* ve ikinci olarak, öğrencilerin okul ortamında *hangi uygulamaları yaptıkları* saptanabilir. *Yapılan uygulamalarda yalnızca temel dinleme becerileri konusunda öğrencilerin yeterli kazanması yeterli olmamaktadır* (bkz., Bradley & Fiorini, 1999). *Okul psikolojik danışmanlığı açısından diğer becerilerin de uygulanmasına önem verilmelidir*. Son olarak, öğrencilerin okul psikolojik danışmanlığı becerilerinde *kendilerini ne derece yetkin hissettikleri* ölçülebilir (bkz., Leach, Stoltenberg, McNeill, & Eichenfield, 1997). Bu araştırmada, lisans öğrencilerinin okul ortamında hangi uygulamaları yaptıkları incelenmiş, birinci (olanaklar) ile üçüncü (yetkinlik) konular üzerinde durulmamıştır.

Bu noktada, Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dallarındaki öğrencilerin okullarda uygulama yapmalarıyla ilgili derslerin neler olduğundan bahsetmek yararlı olabilir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK, 2007) tarafından 2007-2008 öğretim yılından başlayarak bu anabilim dallarında uygulanması gereken bir lisans programı belirlenmiştir. Bu program kapsamında, okullarda uygulamaların yapılabileceği derslerin isimleri (dönemleri parantez içinde yazılmıştır); okullarda gözlem (3), mesleki rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması (6), rehberlik ve psikolojik danışmada alan çalışması (8) ile kurum deneyimi (8) şeklindedir. Diğer yandan, önceki yıllardan itibaren bu ve benzeri derslerin lisans programlarında yürütüldüğü bilinmektedir. Örneğin, 2004 yılında Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalı temsilcileri tarafından kabul edilen ders programında, mesleki rehberlik ve psikolojik danışma uygulaması (6) ile kurum deneyimi (8) gibi dersler bulunmaktadır (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalları Toplantısı III, 2004).

Okullarda gözlem ve uygulamalar yapmaya dayalı olan bu dersler sayesinde, lisans öğrencilerinin okul psikolojik danışmanlığı ile ilgili beceriler kazanması beklenir. Nitekim, ülkemizde 2000'li yılların başından itibaren okul psikolojik danışmanlığı ile ilgili çağdaş gelişmeleri tanıtan yayımlar yapılmaktadır. Örneğin, Myrick (1997) tarafından geliştirilen gelişimsel rehberlik programı ile Gybers ve Henderson (2001) tarafından geliştirilen kapsamlı gelişimsel rehberlik programıyla ilgili kuramsal bilgileri, Doğan (2000c, 2000d), Erkan (1995, 2000, 2001) ve Nazlı (2003) gibi yazarlar, Türk psikolojik danışman eğitimcilerine tanıtmışlardır. Bu yayınların psikolojik danışman eğitime yansımaları sayesinde okullarda yürütülen okul psikolojik danışmanlığı uygulamalarında da bir dönüşüm gerçekleşebilir. Öğrenciler, son gelişmelere göre uygulamalar yaparken, tutum ve anlayışları da bu yeniliklerden etkilenebilir. Örneğin, okul psikolojik danışmanlarının pozisyonlarının vurgulanması ya da servis modeliyle (bireyi tanıma servisi, bilgi verme servisi gibi) ilgili anlayışların yerine, okulda rehberlik programları geliştirme ya da bu rehberlik programlarının değerlendirilmesi ve hesap verebilirlik gibi bazı yeni uygulamaları ön plana çıkartan yeni bir anlayış yeşermeye başlayabilir.

Bu araştırmada, Türkiye'deki psikolojik danışma ve rehberlik son sınıf öğrencilerinin okullarda yürüttükleri uygulamaların neler olduğunu saptamak amaçlanmıştır. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının geliştirilmesini de içeren uygulamalar şu başlıklara göre ele alınabilir: (a) uygulama okuluna uygun olacak şekilde bir psikolojik danışma ve rehberlik programını geliştirme, (b) psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirme ve hesap verebilirlik, (c) psikolojik testlerin uygulanması, (d) bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması ve (e) diğer uygulamalar (eşgüdümleme, akran rehberliği, sevk etme, konsültasyon ve oryantasyon) (Gybers ve Henderson, 2001; Erkan, 2001; Nazlı, 2003). Psikolojik test uygulamaları ve özellikle de bireyi tanıma teknikleri (Kepçeoğlu, 1986; Kuzgun, 1991; Özgüven, 1990, 2002) ülkemizde eskiden beri öğretilen kuramsal derslerle ilgilidir. Ancak rehberlik programı geliştirme ve değerlendirmeye ilgili bu yeni anlayışın da psikolojik danışman eğitiminde yerleşmeye başlaması beklenir. Böylece, uygulama öğrencilerinin daha köklü geçmişi olan bilgilerle, ülkemizdeki kuramsal temelleri nispeten daha yeni olan bilgileri ne ölçüde uyguladıkları incelenebilir. Ayrıca, uygulama öğrencilerinin gösterdikleri performans düzeyleri belirlenerek, okul psikolojik danışmanlığı uygulamalarının standartlaştırılmasıyla ilgili bir adım atılabilir. Bu araştırmada, üniversitelerin yerleşkelerinde yürütülen bireyle psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma uygulamalarına yönelik olan derslerle, sınıf ya da grup rehberliği formatlarına yönelik uygulamalar üzerinde durulmamıştır; çünkü bu uygulamaların daha kapsamlı biçimde ele alınması gerektiği düşünülmüştür (Bkz. Özyürek, 2010).

Yöntem

Evren ve Örneklem

Betimsel nitelikteki bu araştırmanın evrenini, 2005/2006 eğitim-öğretim yılında Türkiye çapındaki 19 üniversitenin rehberlik ve psikolojik danışma lisans programlarından dördüncü sınıfta okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin yerleştirildikleri yıl olan 2002'deki ÖSYM (ÖSYM, 2002) kılavuzu incelendiğinde, bu üniversitelerde toplam 985 son sınıf öğrencisinin olduğu anlaşılmıştır. Öğrenciler toplam 22 dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir (üç üniversitede ikinci öğretim programı uygulandığı için sayı üç fazladır). Araştırma verileri, bu evrenden uygun örneklem tekniğiyle seçilen ve gönüllü olan 345 öğrenciden (Kız = 175, Erkek = 169; 2 kişi cinsiyetini belirtmemiş) elde edilmiştir. Böylece, evrendeki öğrencilerin % 35.05'ine ulaşılmıştır. Bu öğrencilerin yaş ortalaması 22.59 olarak bulunmuştur. Bu araştırma daha geniş bir projenin parçası olduğu için evren ve örneklem hakkındaki ayrıntılı bilgiler önceki çalışmada (Özyürek, 2009) belirtilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Anketi: Bu ankette öğrencilerin cinsiyet ve yaşları sorulmuştur. Öğrencilerin anket sorularına çekinerek yanıt vermemeleri amacıyla daha başka bir soru sorulmamıştır. Ayrıca, anketin açıklamasında üniversiteler arasında herhangi bir karşılaştırma yapılmayacağı belirtilmiştir.

Okullarda Yapılan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları Anketi: Bu anket öğrencilerin okullarda yapmış oldukları psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette 8 ana başlık altında çeşitli sorular sorulmuş ya da işaretleme yapılması için seçenekler sunulmuştur. Ankette öğrencilerin yaptıkları uygulamaları daha rahat ifade etmelerini teşvik etmek amacıyla açık uçlu sorular da sorulmuştur. Anketin ilk iki ana başlığı altındaki soru ya da seçenekler, uygulama okulunda yürütülen bilgi verme/rehberlik uygulamaları ve psikolojik danışma uygulamaları hakkındadır. Bu iki başlıkla ilgili bulgular eldeki çalışmada ele alınmamıştır (Bkz. Özyürek, 2010). Diğer altı ana başlık (bu başlıklar altındaki seçenek sayıları parantez içinde yazılıdır); uygulama okulunda psikolojik danışma ve rehberlik programı geliştirme (22 seçenek), okulda uygulaması yapılan bir psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirme (18 seçenek), uygulama okulunda bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması (28 seçenek), uygulama okulunda psikolojik test uygulamaları (22 seçenek), uygulama okulunda konsültasyon / veli görüşmesi / öğretmenlerle görüşme yapma (3 seçenek), uygulama okulundaki diğer (eşgüdümleme, akran rehberliği, sevk etme, konsültasyon ve oryantasyon) çalışmalarla (4 seçenek) ilgilidir.

Anketteki seçenek ya da sorulara bu kısımda örnek verilmemiştir. Ancak Bulgular bölümünde bu seçenekler yazılıdır. Anket maddeleri hazırlanırken, beş öğretim üyesi ve beş doktora öğrencisi ile farklı okullarda rehber öğretmen kadrosunda çalışan üç yüksek lisans öğrencisinin görüşü alınmıştır. Geliştirilen anket önce deneme amacıyla uygulanmış (n = 54) ve öğrencilerden gelen geribildirimler doğrultusunda küçük düzeltmeler yapılmıştır.

İşlemler

Uygulamalar için üniversitelerdeki öğretim üyeleriyle iletişim kurulmuş ve öğrencilerin okullarda yapacakları uygulamaları tamamlamaları beklenmiştir. Anket, Mayıs ayının son iki haftasıyla, Haziran ayının ilk iki haftası arasında uygulanmıştır. Anketin doldurulması, ortalama olarak 15-20 dakika arasında sürmüştür.

Analizler

Anket maddelerine verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Ancak soru ve dolayısıyla bulgu sayısı çok olduğu için tam sayılar halinde sadece yüzdeler belirtilmiştir. Bulgular açıklanırken, her bir soru için yüzdeler büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Böylece, öğrencilerin en çok işaretleme yaptıkları maddelerin daha kolay fark edilmesi sağlanmıştır. Bulgularda çeşitli gruplara göre herhangi bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Bulgular

Elde edilen bulgular, ankette belirtilen sıraya göre açıklanmışlardır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar da belirtilmiştir.

1-Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik programı geliştirme uygulamaları; Özyürek ve arkadaşları (2007), Türkiye'deki uygulama öğrencilerinin okullarda tüm öğrencilere yönelik kapsamlı bir psikolojik danışma ve rehberlik programı uygulamak yerine, küçük öğrenci gruplarına uygulanabilecek bir rehberlik planı geliştirebileceklerini önermişlerdir. Aşağıdaki Tablo 1'de bulunan program geliştirmeyle ilgili anket soruları (birden fazla seçenek işaretlemek mümkündür), bu öneriye dayalı biçimde hazırlanmıştır. Ankette bu sorulardan önce, öğrencilere okullarda program geliştirmeyle ilgili *herhangi* bir çalışma yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Daha sonra, anket soruları sorulmuştur. Giriş bölümünde değinildiği gibi, bu sorular geliştirilirken özellikle kapsamlı gelişimsel model temel alınmıştır (Gybers ve Henderson, 2001; Erkan, 2001; Nazlı, 2003). Ancak son yıllarda Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Birliği (American School Counselor Association - ASCA, 2003) tarafından daha yeni bir model geliştirildiği için, Tablo 1'de sunulan bilgiler ASCA tarafından geliştirilen bu yeni modele uygun olarak organize edilmiştir. Modelin kapsamında temel oluşturma, hizmet sunumu, yönetim-liderlik ve hesap verme bileşenleri bulunmakta ve bulgular da hizmet sunumu bileşeni hariç, diğer üç bileşene göre organize edilmiştir. Böylece, ASCA tarafından geliştirilen bu son modele göre öğrencilerin ne sıklıkla uygulamalar yaptıkları incelenebilir. Hizmet sunumu ile ilgili uygulamalar bu araştırma kapsamında ele alınmamıştır.

Tablo 1 incelendiğinde, bir öğrencinin hangi uygulamaları aynı anda işaretlediği anlaşılmamaktadır. Ancak tablodan program geliştirme becerilerinde kendilerini yetkinleştirebilecek uygulamaları (örneğin, yeterlik yazma, zaman-görev analizi yapma, paket programları uygulama, program değerlendirme, vb.) öğrencilerin çoğunluğunun işaretlemediği anlaşılmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin bir kısmı (% 8) bu uygulamaları uygulama okulunda değil de "*program geliştirme dersi*"nde yaptıklarını belirtmiştir.

Tablo 1.

Uygulama Yapılan Okulda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Geliştirmeye İlgili Uygulamalara İlişkin Sorular ve İşaretleme Yüzdeleri

Anket Soruları ve Uygulama Kategorileri	%
Gözlem	
Okuldaki psikolojik danışmanın program geliştirmeye ilgili çalışmalarını gözleme olanağım oldu.	46
Temel Oluşturma	
Okuldaki öğrencilerin gelişimsel gereksinimlerine dikkat edildi.	48
Öğrencilere gereksinimlerini belirlemek amacıyla çeşitli ölçme araçları uyguladığım oldu.	44
Böyle bir programı geliştirirken, okuldaki PDR hizmetlerini eğitim sürecinin ayrılmaz bir ana parçası olarak düşündüm.	36
Programı geliştirmeye başlamadan önce okuldaki ilgililerle (psikolojik danışman, yönetici, öğretmen, öğrenci, veli gibi) görüşmeler yaptım.	35
Program uygulandıktan sonra öğrencilerin hangi yeterliklere sahip olacağını belirledim.	24
Okuldaki tüm öğrencilerin yararlanabileceği bir program hazırladım.	24
Program uygulamaları sona erdiğinde, bu kez de program değerlendirmenin yapılması gerektiğini gözönünde bulundurdum.	22
Bu yeterlikleri temsil edecek göstergeler belirledim.	17
Yönetim-Liderlik ve Hesap Verebilirlik	
Hazırladığım programın içeriğinde eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal etkinlikler vardı.	40
Öğrencilerin kazandıkları yeterlikleri değerlendirmek amacıyla anket gibi uygun araçlar uygulayabildim.	39
Bir okulun bütününde uygulanabilecek şekilde yıllık bir PDR programı geliştirdim.	35
Öğrencilerin kazandıkları yeterlikleri değerlendirmek amacıyla psikolojik testler uygulayabildim.	30
Geliştirdiğim program kapsamında, hangi görevin (sınıf ve grup etkinlikleri, psikolojik danışma oturumları, vb.) hangi zamanda yapılacağına ilişkin zaman ve görev analizleri yaptım.	27
Uygulamaları yaparken, rehberlikle ilgili olmayan görevleri üstlenmemeye çalıştım.	27
Programın uygulanması sırasında okuldaki diğer ilgililerle (veli, öğretmen, vb.) işbirliği yaptığımı söyleyebilirim.	24
Öğrencilerin kazandıkları yeterlikleri değerlendirmek amacıyla anket gibi uygun araçlar geliştirdim.	23
Öğretmen ve / ya da velilerin gereksinim ya da görüşlerini değerlendirecek şekilde çeşitli ölçme araçları uyguladım.	15
Yaşam Becerileri Programları	
Uzmanlar tarafından önceden hazırlanmış ya da deneysel araştırmalarda sınanmış bir grup rehberliği paket programı (sınav kaygısı azaltma, iletişim becerileri kazandırma, öfke denetimi gibi) uyguladım.	37
Bir paket programı kendim geliştirdim ve uyguladım.	16
Belirli özelliklere sahip öğrencilere (anne-babası boşanmış, akademik başarısı düşük, disiplin cezası alan, vb.) yönelik bir program hazırladım.	11

Not: Birden fazla seçenek işaretlemek mümkündür.

Öğrencilerin % 3'ü program geliştirme başlığı altındaki açık uçlu soruya ("*Başka? Lütfen, açıklayınız...*") yanıt vermişlerdir. Bunlardan birisi Türkiye'deki okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarını geliştirme çalışmalarının henüz başlangıç aşamasında olduğunu betimleyen bir yanıt vermiştir: "*İhtiyaç analizi için önce bilgi topladık. Ama stajın sona ermesi sebebiyle bütün sonuçlar görevli psikolojik danışmanlara verilemedi. Devamı onlar tarafından gerçekleştirildi.*"

Uzmanlar tarafından geliştirilen ya da kendilerinin geliştirdiği programların hangi konu ile ilgili olduğu sorulduğunda, öğrenciler en çok sınav kaygısı yanıtını vermişlerdir. Ayrıca, diğer eğitsel (*oryantasyon ve öğrenci sorunları, yeni sınav sistemi ve akademik benlik, başarısızlık nedenleri, etkin ders dinleme ve verimli ders çalışma, zaman yönetimi*), kariyer (*meslek seçimi için ilgi ve yetenekleri konusunda farkındalık kazandırma, alan seçimi, meslek seçiminin önemi, ilgi envanteri uygulama ile ilgili çalışma*) ve kişisel-sosyal (*zararlı alışkanlıklar, iletişim becerileri, atılganlık, yaratıcılık, öfke yönetimi, duygusal ilişkilerde istismar, değer farkındalığı, sosyal kaygı, arkadaşlık becerileri, arkadaşlığı başlatma, sürdürme ve koruma becerileri, stres, beden imgesi, benlik saygısı, çatışma çözme eğitimi, sorumluluk kazandırma eğitimi*) alanla ilgili konu isimleri de yazılmıştır. Kişisel sosyal alanda en çok öfke yönetimi, atılganlık eğitimi ve iletişim becerileri konusunda program uygulanmıştır.

2-Bir psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirme ve hesap verebilirlik uygulamaları; Anketin bu bölümünde, öğrencilerin okullardaki program değerlendirme uygulamalarını incelemek amacıyla dört ayrı soru sorulmuştur. Birincisinde, "*Okulda uyguladığınız bir PDR programı olduysa, bu programı değerlendirmeye yönelik uygulamalar yaptınız mı?*" şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya öğrencilerin % 36'sı evet ve yine % 36'sı hayır yanıtını vermiştir.

İkinci soruda, eğer böyle bir uygulama yaptılarsa, hangi uygulamaların kendi yaptıkları çalışmalara uygun olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin % 22'si bu çalışmaları değerlendirmek amacıyla öğrencilere anket uyguladığını, % 17'si program değerlendirme çalışmaları sırasında çeşitli istatistiksel işlemlerden yararlandığını (*frekans ve yüzdellikleri belirleme, aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplama, ki kare, t-testi, Pearson korelasyonu ya da grafik çizme gibi*), % 15'i yaptıkları uygulamaları okuldaki ilgililerin (*müdür, öğretmen gibi*) değerlendirdiğini ve % 12'si ise tamamladıkları uygulamaları değerlendirmek amacıyla anket gibi ölçme araçları geliştirdiğini ifade etmiştir.

Üçüncü soruda program değerlendirme çalışmalarını planlarken kimlerin görüşlerine başvurdukları sorulmuştur. Öğrencilerin % 24'ü okuldaki öğrencilerin görüşlerini aldığını, % 21'i öğretmenlerin görüşlerine başvurduğunu, % 7'si okul yöneticilerinin görüşlerine başvurduğunu ve % 3'ü velilerin görüşlerine başvurduğunu dile getirmiştir. Başka sorusuna yanıt verenler (% 5) akademisyenlerin, velilerin, rehber öğretmen/psikolojik danışmanların ya da arkadaşlarının görüşlerine başvurduklarını yazmışlardır.

Dördüncü soruda program değerlendirme çalışmalarının sonuçlarını kimlerle paylaştıkları sorulmuştur. Öğrencilerden % 29'u psikolojik danışmanla, % 13'ü öğretmenlerle ve % 9'u da okuldaki yöneticilerle paylaştığını belirtmiştir. Başka sorusunu yanıtlayanlar (% 3), sınıf arkadaşlarıyla, akademisyenlerle ve okuldaki öğrencilerle paylaştıklarını yazmışlardır. Diğer sorular için ise % 19'u uygulamalarını tamandıktan hemen sonra program değerlendirme çalışması yaptığını, % 15'i program değerlendirme çalışmalarının sonucunda, öğrencilerin başlangıçtaki yeterliklere önemli ölçüde ulaştıklarını fark ettiğini, % 9'u yaptıkları uygulamalar sonucunda, okuldaki ilgililerin (veliler, öğretmenler gibi) öğrencilerde önemli gelişmeler gözlediklerini ifade ettiğini ve % 6'sı da uygulamalarını tamamlayıp bir süre geçtikten sonra program değerlendirme çalışması yaptığını belirtmiştir. Daha sonra, bu süreyi belirtmeleri istenmiştir. Sürenin aritmetik ortalaması 11.87 gün (n = 15; Sd = 8.34; ortanca = 7 gün) olarak bulunmuştur.

3-Uygulama okulunda bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması; Bu konunun incelenmesi amacıyla öğrencilere dört ayrı soru sorulmuştur. Birinci soru "*Okulda bireyi tanıma ve görüşme teknikleri gibi ifadelerle adlandırılan 'sosyometri, otobiyografi, problem tarama listesi, kim(dir) bu' gibi teknikleri uygulamayla ilgili herhangi bir çalışma yaptınız mı?*" şeklindedir. Bu soruya % 72'si evet, % 18'i de hayır yanıtını vermiştir.

İkinci olarak, eğer yanıtları evet ise, bu teknikleri hangi amaçla uyguladıkları sorulmuştur. Öğrencilerin % 41'i ders gereğince yapılması zorunlu bir uygulama olduğu için ve % 38'i de sınıf rehberliği uygulamalarında kullanmak amacıyla yanıtlarını vermişlerdir. Diğer seçenekler ise öğrencilerin üçte birinden daha azı tarafından işaretlenmiştir. Buna göre öğrencilerin % 20'si öğrencilerin kazandığı yeterliklerin değerlendirilmesi amacıyla, % 19'u bir araştırmada kullanılması amacıyla, % 18'i herhangi bir programı uygularken, oturumlar sırasında değerlendirme yapmak amacıyla, % 17'si uygulayacakları program öncesinde, öğrencileri seçmek amacıyla, % 15'i uygulamaları öncesinde "öntest" yapmak amacıyla, % 14'ü öğretmenlerle yapacağı/yaptığı görüşme nedeniyle uyguladığını, % 13'ü tamamladığı program uygulamalarını değerlendirmek amacıyla, % 10'u uygulamaları sonrasında "sontest" ölçümü yapmak amacıyla ve % 6'sı da velilerle yapacağı/yaptığı görüşme nedeniyle uyguladığını belirtmiştir. Başka sorusuna yanıt vereler (% 1), okulda tarama yapmak, öğrencileri tanımak ve konsültasyon yapmak için uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Üçüncü soruda, bu teknikleri uyguladıysa, bunların hangileri olduğunu işaretlemeleri istenmiştir. Seçeneklerde Türkiye'de en yaygın olarak kullanılan tekniklerin isimleri sıralanmıştır. Buna göre, öğrencilerin % 44'ü sosyometri, % 39'u 'Kimdir bu?', % 37'si problem tarama listesi, % 26'sı başarısızlık nedenleri anketi, % 25'i otobiyografi, % 20'si diğer konular için hazırlanmış bir anketi ve % 12'si de derecelendirme ölçeklerini uyguladığını belirtmiştir. Başka sorusuna yanıt veren öğrenciler (% 3) cümle tamamlama testi gibi teknikleri uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin % 28'i görüşme yaptığını işaretlemiştir. Öğrencilere ne amaçla görüşme yaptıklarını belirtmeleri istendiğinde, öğrencilerin ankette en çok yanıt verdikleri açık uçlu soru bu olmuş ve çok sayıda yanıt verilmiştir. Ana hatlarıyla yanıtlar şu şekildedir: En çok öğrencilerin tanınması ya da bilgi alınması amacıyla görüşme yapıldığı yazılmıştır. Birçoğu bu görüşmeleri çeşitli sorunlar yaşadığını belirten öğrencilerle yaptığını belirtmiştir. Hatta, bazıları, uyguladıkları bireyi tanıma tekniklerinden sonra, öğrencileri daha iyi tanımayı amaçladıklarını yazmışlardır. Böylece, öğrencinin gelişimine yardım etmeyi amaçladıklarını ifade etmişlerdir. Bir grup öğrenci "*Ders gereğince yapılması zorunlu olduğu için*" yanıtını vermiştir. Sınav kaygısı, ders çalışma becerileri ya da mesleki rehberlik uygulamaları yapmak için de görüşme yaptığını yazan öğrenciler olmuştur.

Dördüncü soruda, bu bireyi tanıma tekniklerini kullanarak bir uygulama yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin % 46'sı bu soruya evet, % 26'sı hayır yanıtını vermiştir. Daha sonra, yanıtları evet ise, elde ettikleri sonuçları okulda kimlerle ve nasıl paylaştıkları sorulmuştur. Elde edilen sonuçları % 30'u okuldaki öğrencilerle paylaştıklarını ifade etmiştir.

Öğrencilerle yaptıkları bu uygulamaların hangi formatlara uygun olduğu sorulduğunda ise, % 32'si sınıf rehberliği, % 21'i grup rehberliği, % 14'ü bireysel rehberlik, % 9'u bireyle psikolojik danışma ve % 6'sı da grupla psikolojik danışma yanıtlarını vermişlerdir. Ayrıca, "*Elde ettiğim sonuçları öğretmenlerle paylaştım*" diyenler % 31, "*Velilerle paylaştım*" diyenler ise % 5 olmuştur. Öğretmen ve velilerle yine sosyometri, 'Kimdir bu?', problem tarama listesi, başarısızlık nedenleri anketi, otobiyografi ve devamsızlık nedenleri anketi gibi bireyi tanıma tekniklerinin sonuçlarını paylaştıklarını belirtmişlerdir.

4-Uygulama okulunda psikolojik test uygulamaları; Bu konuda öğrencilere beş ayrı soru sorulmuştur. İlk olarak, "*Okulda bireyi tanıma tekniklerinden ilgi envanterleri, yetenek testleri, kişilik envanterleri gibi testleri öğrencilere uygulamayla ilgili herhangi bir çalışma yaptınız mı?*" şeklinde bir soru sorulmuştur. Soruyu öğrencilerin % 56'sı evet ve % 26'sı da hayır olarak yanıtlamışlardır.

İkinci soruda, eğer yanıtları evet ise, bu testleri hangi amaçlarla uyguladıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin % 32'si ders gereğince yapılması zorunlu bir uygulama olduğu için şeklinde yanıt vermişlerdir. Diğer seçenekler için ise üçte birinden azı işaretleme yapmıştır. Öğrencilerden % 21'i sınıf rehberliği uygulamalarında kullanmak amacıyla, % 15'i uygulamaları öncesinde "öntest" ölçümü yapmak amacıyla, % 14'ü uygulayacağı program

öncesinde, öğrencileri seçmek amacıyla, % 11'i herhangi bir programı uygularken, oturumlar sırasında, öğrencilere yönelik değerlendirmeler yapmak amacıyla, yine % 11'i bir araştırmada kullanılması amacıyla, % 9'u tamamladıkları program uygulamalarını değerlendirmek amacıyla, % 8'i uygulamaları sonrasında "sontest" ölçümü yapmak amacıyla, % 6'sı öğretmenlerle yapacağı/yaptığı görüşme nedeniyle uyguladığını ve % 4'ü velilerle yapacağı/yaptığı görüşme nedeniyle uyguladığını belirtmiştir.

Üçüncü soruda, hangi psikolojik testleri uyguladıklarını belirtmeleri istenmiştir. Verilen seçeneklere göre en çok ilgi envanterlerinin (% 39), ikinci olarak kişilik envanterlerinin (% 12) ve üçüncü olarak yetenek testlerinin (% 6) uygulandığı belirtilmiştir. Ayrıca, başka bir psikolojik test uygulayıp uygulamadıkları sorusuna % 16'sı işaretlemiş ve Holland'ın kuramı, mesleki olgunluk, yalnızlık, çekingenlik, depresyon, sınav kaygısı, benlik kavramı, çoklu zeka, cümle tamamlama, ders çalışma becerileri gibi konularla ilgili psikolojik testleri uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Dördüncü soruda, bu envanter ya da testlerle herhangi bir yorumlama ya da değerlendirme yapıp yapmadıkları sorusuna % 48'i evet, % 13'ü hayır yanıtını vermişlerdir. Hemen devamındaki beşinci soruda, eğer yanıtları evet ise, bu yorumlama ve değerlendirme çalışmalarını okulda kimlerle yaptıkları sorulmuştur. Bu soruya % 31'i öğrencilerle yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerle en çok mesleki rehberlik alanındaki testlerin yorumlandığı/değerlendirildiği ifade edilmiştir. Daha sonra kişilik testleri ve depresyon ölçeklerinin isimleri yazılmıştır.

"Öğrencilerle yaptığınız değerlendirme/yorumlama uygulamaları hangi formata uygundu?" şeklindeki soruya, % 19'u bireysel rehberlik, % 15'i sınıf rehberliği, % 13'ü grup rehberliği, % 6'sı bireyle psikolojik danışma ve % 2'si de grupla psikolojik danışma yanıtını vermiştir. Öğrencilerin dışında, % 14'ü öğretmenlerle ve sadece % 2'si velilerle değerlendirme/yorumlama uygulamaları yaptıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen ve velilerle yine en çok mesleki rehberlik alanındaki testlerle yorumlama/değerlendirme çalışması yaptıklarını ifade etmişlerdir.

5-Uygulama okulunda konsültasyon/veli görüşmesi/öğretmenlerle görüşme yapma: Bundan sonraki iki soruda öğrencilerin okullarda çok fazla uygulama fırsatı bulamayacakları konularda seçenekler sunulmuştur. İlk soru, veli ve öğretmenlerle yapılan çalışmalardır. Öğrencilerin % 28'i öğretmenlerle ve % 12'si velilerle öğrenciler hakkında görüşme yaptığını, yine % 12'si okullardaki veli toplantılarına katıldığını belirtmiştir.

6-Uygulama okulundaki diğer çalışmalar: Bu son soruda da Türkiye'deki koşullara göre ya da öğrenciler okulda resmi bir yetkili olmadıkları için, uygulama olasılığı daha az olan konularla ilgili sorular sorulmuştur. Öğrencilerden % 6'sı akran rehberliği ya da akran desteği gibi adlandırılabilir uygulamalar yürüttüğünü, % 7'si oryantasyon ile ilgili uygulamalar yaptığını, % 4'ü okul içi ve dışında eşgüdüm ya da organizasyon işleri yürüttüğünü ve çok azı da (% 2) havale (sevk) işleri yaptığını belirtmiştir.

Ayrıca, öğrencilere bu ankette yaptığınız bütün çalışmalarınız kapsamamış olabilir. Yaptığınız diğer uygulamalarla ilgili eklemek istedikleriniz varsa, lütfen belirtiniz şeklinde son bir soru daha sorulmuştur. Öğrenciler, bu kısımda yaptıkları orijinal uygulamaları açıklamışlardır. Ancak bazı öğrenciler ise okullarda yaptıkları bu uygulamalarla ilgili genel bir değerlendirme yapmışlardır. Bu değerlendirmeleri yansıtan iki ifade şu şekildedir: "Okullarda sadece grup rehberliği yapmasak da, bu anketteki tüm çalışmaları yapabilirsek." "Uygulama okullarında verimli çalışma ortamları bulamadım. Bazı arkadaşlarımda düştüğü okulların rehber öğretmenleri çok ilgiliydi ve sorumluluk vermişti. Onlar çok çalıştı. Fakat benim böyle olmadı. Hatta bu dönem staja sadece bir kere gittim."

Tartışma

Bu araştırma, 2006 yılında psikolojik danışma ve rehberlik programlarından mezun olan uygulama öğrencilerinin okullarda yapmış oldukları uygulamaların neler olduğunu saptamaya yöneliktir. Üzerinde durulan uygulamalar; (a) okulda psikolojik danışma ve rehberlik programı geliştirme, (b) program değerlendirme ve hesap verme, (c) bireyi tanıma teknikleri, (d) psikolojik

test ve (e) eşgüdümleme, akran rehberliği, konsültasyon ve oryantasyon başlıklarıyla ilgilidir.

Öğrencilerin, psikolojik danışma ve rehberlik programı geliştirmeye ilgili uygulamalarının yeterli olduğunu söylemek ne yazık ki zordur. Örneğin, en çok işaretlenen uygulama % 48 (*Okuldaki öğrencilerin gelişimsel gereksinimlerine dikkat edildi.*) seviyesinde kalmıştır. Program değerlendirme bakımından daha az uygulama yürütüldüğü söylenebilir. Örneğin, sadece % 15'i yaptıkları uygulamaları okuldaki ilgililerin (*müdür, öğretmen* gibi) değerlendirdiğini belirtmiştir. Bireyi tanıma tekniklerini uyguladığını ifade eden öğrenci yüzdesi 72'dir ve bu çalışmada öğrencilerin en çok yaptığı uygulama bireyi tanıma teknikleriyle ilgili uygulamalar olmuştur. En çok uygulanan ilk üç bireyi tanıma tekniği ise, sosyometri (% 44), 'Kimdir bu?' (% 39) ve problem tarama listesidir (% 37). Psikolojik test uygulamaları açısından; öğrencilerin yarıdan biraz fazlası (%56) okullardaki uygulamalarda psikolojik test uyguladığını, en çok ilgi envanterlerini (% 39) uyguladıklarını, yaklaşık yarısı (% 48) bu testlerden yararlanarak yorumlama/değerlendirme çalışması yaptıklarını ifade etmektedir. Uygulama öğrencileri; konsültasyon/görüşme, akran rehberliği, oryantasyon, eşgüdümleme/işbirliği ve havalelerin yapılması gibi uygulamaları beklendiği gibi çok az bir oranda yürütmüşlerdir. Bunların arasında en çok, öğretmenlerle (% 28) öğrenciler hakkında görüşme yapıldığı ifade edilmiştir.

Uygulama öğrencilerinin tatminkar ölçüde uygulama yaptıklarını söylemek zordur: ancak program geliştirme ve değerlendirme okul psikolojik danışmanları açısından oldukça önemlidir. Ulaşılan bu sonuç, önceki araştırma bulgularıyla (örneğin, *Roberts ve Borders, 1994; Sisson ve Bullis, 1992*) tutarlılık göstermektedir. Okul psikolojik danışmanlarının gerek eğitimleri sırasında gerekse de çalışmalarında, bu gibi becerilere gerektiği gibi zaman ayırmadıkları görülmektedir. Örneğin, Partin'in (1993) bulgularına göre okul psikolojik danışmanları tarafından bireyle psikolojik danışma, grupla psikolojik danışma ve profesyonel gelişim etkinliklerine anlamlı biçimde daha fazla; test uygulama ve öğrencilerin değerlendirilmesi ile yönetsel görevlere anlamlı biçimde daha az zaman ayrılması tercih edilmiştir. Kahn (1999) da benzer şekilde bireyle ve grupla psikolojik danışmaya daha çok önem verildiğini bulmuştur. Korkut-Owen ve Owen'ın (2008) bulgularına göre, rehber öğretmenler daha ekonomik ve etkili yanları olan grup çalışmalarından çok, bireysel çalışmalara daha fazla zaman ayırmak istemektedirler. Araştırmacılar, son yıllarda okul psikolojik danışmanlığının çare bulucu işlevi göz ardı edilmese de önleyici ve geliştirici yanının daha fazla vurgulanmaya başlandığını ifade etmektedir. Ülkemizdeki psikolojik danışma ve rehberlik eğitiminde çare bulucu işleve yönelik olan bireysel çalışmalara ağırlık verilerek, okullarda program geliştirme ve dolayısıyla koruyucu-önleyici işleve yönelik çalışmaların gölgede kalması söz konusu olabilir. Ayrıca, uygulamalarda araştırma ve değerlendirme yapılmasına daha çok önem verilebilir. Okul psikolojik danışmanlarının okullarda sağlamış oldukları hizmetin önemini topluma ve okul yöneticilerine kanıtlamak için program değerlendirme çalışmaları yapmaları yararlı olabilir (Özyürek, 2007).

Gerek Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin (2007), gerekse de Amerikan Psikolojik Danışma Derneği'nin (American Counseling Association, 1995, 2009) etik ilkelerine göre, psikolojik danışmanların ölçme araçlarının uygun biçimde uygulanmasından, puanlanmasından, yorumlanmasından ve değerlendirmede kullanılmasından sorumlu oldukları belirtilmektedir. Rawlins, Eberly ve Rawlins (1991), psikolojik danışmanların geleneksel olarak heyecan, düşünce ve duygularını ifade etmek için sezgisel dillerini (intuitive language) kullandıklarını, ancak bu dile karşıt olan aritmetik ortalama, standart sapma ve geçerlik katsayılarının dilini kullanmadıklarını belirtmektedir.

Türkiye'deki uygulama öğrencileri bir standart olarak beş bireyi tanıma tekniğini - sosyometri, "Kimdir bu?", problem tarama listesi, başarısızlık nedenleri anketi ve otobiyografi - öğrencilere uygulayarak, sonuçlarından profesyonel tarzda yararlanabilirler. Benzer bir şekilde, okullardaki öğrencilere uygulanabilecek psikolojik testler belirlenebilir ve öğrenciler bu testleri grup rehberliği uygulamalarında seçme amacıyla uygulayarak, gerekli değerlendirme işlemlerini süpervizyon altında yürütebilirler. Aynı zamanda araştırma amacıyla da bu testlerden yararlanılabilir. Okullarda uygulanabilecek psikolojik testlerin konuları sınav kaygısı, ders çalışma becerileri,

meslek seçimini etkileyen etmenler, iletişim becerileri, benlik saygısı ve stres ile ilgili olabilir.

Konsültasyon etkinlikleri yürütme ile deneyim yılı arasında düşük, ancak anlamlı korelasyon değeri ($r = .19$, $p < .001$; Scarborough, 2005) bulunmuştur. Dolayısıyla, konsültasyon becerilerinin mezuniyet sonrasında deneyim kazanmayla çok ilişkili olmadığı düşünülebilir. Gültekin ve Arıoğlu (2009), % 91'i PDR/EPH mezunu olan rehber öğretmen üzerinde konsültasyonla ilgili bir araştırma yürütmüşlerdir. Katılımcıların çoğu (% 71) konsültasyonla ilgili bilgileri, lisans eğitimleri sırasında aldıkları dersler aracılığıyla öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Ancak sadece % 44'ü aldıkları eğitimi yeterli bulmuştur. Okullarda konsültasyon yapmanın önemli olduğu belirtilerek, büyük çoğunluğunun (% 94'ü) bunu uyguladığı bulunmuş ve yarıdan fazlasının (% 63) konsültasyona haftada 2-3 saat zaman ayırdıkları saptanmıştır. Uygulamalarda öğrencilerin velilerle, öğretmenlerle bir dizi görüşme yapması zor olabilir. Diğer yandan, uygulama öğrencileri konsültasyondan çok, gereksinim duyan bir öğrenci hakkında bireyi tanıma teknikleri ya da diğer uygulamalardan yararlanarak, gerekli bilgileri toplayabilir ve sonrasında veli ya da öğretmenlerle bir-iki kez görüşme yapabilirler (bkz., Atıcı, 2009).

Bu bulgular, Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberlik programlarındaki uygulama derslerinin yetersizliğini vurgulayan önceki araştırma bulgularıyla (örneğin, Doğan ve Erkan, 2001; Yerin Güneri, Büyükgöze Kavas ve Koydemir, 2007) paralellik göstermektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik programlarında okul psikolojik danışmanlığı bağlamındaki uygulamaların kuramsal ya da kavramsal bir temelde ele alınması yararlı olabilir. Kuramsal temel olarak, en yeni ve gelişmiş model olduğu için, Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan Okul Psikolojik Danışmanlığı Derneği (The American School Counseling Association, ASCA) tarafından geliştirilen Ulusal Model (ASCA National Model. A Framework for School Counseling Programs, 2003, 2009) seçilebilir. ABD'deki bir ulusal tarama araştırmasının (Pérusse, Goodnough, & Noël, 2001) bulgularına göre psikolojik danışman eğitimcilerinin önemli bir kesimi (%69) yeni kuşak okul psikolojik danışmanlarını yetiştirmek için bu modeli kullanmaktadır.

Ancak staj süresince hangi uygulamaların yürütülmesi gerektiği bu modelde belirtilmemektedir (Murphy ve Kaffenberger, 2007). Ülkemizdeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında 2006 yılından itibaren sınıf rehberliği programları uygulanmaya başlanmıştır (Erkan, 2007a, 2007b; Erkan ve Güven, 2006). Bu programa göre, 1-12. sınıflar arasındaki öğrencilere öğretmen ve rehber öğretmenlerin uygulayacağı rehberlik etkinlikleriyle belirli yetilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla, okullarda yapılan okul psikolojik danışmanlığı uygulamalarında ASCA Ulusal Modele uygun becerilerin temel alınması yarar sağlayabilir. Bundan dolayı, ASCA Ulusal Modele uygun olan uygulama becerilerinin neler olduğu üzerinde durulabilir.

Bu araştırmanın en belirgin eksikliği karşılaştırmalı bulgularının olmamasıdır. Öğrenciler için elde edilen bulgular belirli özelliklere göre karşılaştırılabilirse, ülkemizdeki psikolojik danışman eğitiminin standartlaştırılmasıyla ilgili çabalara daha çok destek verilebilirdi. Sonraki araştırmalarda öğrencilerin aldıkları süpervizyon formatlarına (bkz., Borders, 2009), süpervizyon süresi ve sıklığına, süpervizyona katılan öğrenci sayısına, süpervizör özelliklerine, uygulamaların yapıldığı dönem sayısına, okul psikolojik danışmanlığı alanıyla ilgili alınan ders sayısına, vb. göre karşılaştırmalar yapılabilir. Aynı şekilde, okuldaki süpervizörlerin de özellikleri dikkate alınabilir.

Sonuç

Türkiye'de 2006 yılında mezun olan ya da sonraki yıllarda benzeri bir eğitim alan psikolojik danışmanların daha yetkin olmaları arzulanmaktadır. Örneğin, öğrencilerin; bir okulun yıllık psikolojik danışma ve rehberlik programını geliştirme ve uygulanan bu programın değerlendirilmesi konusunda; ya da örneğin, iletişim becerileriyle ilgili bir programı uygulama, bu programa öğrenci seçerken öğretmenlerin görüşüne başvurma, test dışı teknikler ya da psikolojik testlerden yararlanma gibi becerilerde şimdikinden daha yetkin hale gelerek mezun

olmaları sağlanabilir. Ancak program geliştirme ve değerlendirme bakımından Türkiye’de bir farkındalık geliştiği söylenebilir. Nitekim, bu konudaki Türkçe kaynakların (örneğin, Doğan, 2000c, 2000d; Erkan, 1995, 2000, 2001; Nazlı, 2003) nispeten yeni olduğu ve Türkiye’deki psikolojik danışman eğitimine henüz gerektiği gibi yansımadağı söylenebilir. Bu nedenle, okul psikolojik danışmanlığı alanında uzmanlaşan psikolojik danışman eğitimcilerinin yenilikleri daha hızlı biçimde izlemesi ve uygulamalara yansıtması gerektiği açıktır. Ayrıca, okullarda sınıf rehberliği programının uygulanması da daha hızlı bir gelişimin yaşanmasını teşvik edebilir.

Kaynakça

- Akkoyun. F. (1995). PDR’de Unvan ve Program Sorunu: Bir İnceleme ve Öneriler. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6, 1-21.
- American Counseling Association. (1995). *Code of ethics and standards of practice*. Alexandria, VA: Author.
- American Counseling Association. (2009). “ACA Code of Ethics.” [Online] Retrieved on 14-November-2009, at URL: <http://www.counseling.org/Resources/CodeOfEthics/TP/Home/CT2.aspx>.
- American School Counselor Association. (2003). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs*. Alexandria, VA: Author.
- American School Counselor Association. (2009). “The ASCA national model.” [Online] Retrieved on 25-November-2009, at URL: <http://www.ascanationalmodel.org>.
- Atıcı, M. (2009). Okulda Davranış Yönetimi Ve Bu Konuda Okul Psikolojik Danışmanlarının Yapabilecekleri Çalışmalar. F. Korkut-Owen, R. Özyürek, & D. Owen (Editörler), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler, Cilt 2 (Developing Counseling and Guidance: Progress in Professionalism, Volume 2)*, (197- 224). Ankara: Nobel.
- Atıcı, M., Özyürek, R. ve Çam, S. (2006). Okul Danışmanlığı Uygulamalarının Yetkinlik Beklentisi Algıları Ve Mesleki Benlik Saygısı Üzerindeki Etkilerinin Boylamsal Olarak İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 24, 7-26.
- Borders, L. D. (2009). A primer on counseling supervision. F. Korkut-Owen, R. Özyürek, & D. Owen (Editörler), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler, Cilt 2*, (35-49). Ankara: Nobel.
- Bradley, C., & Fiorini, J. (1999). *Evaluation of counseling practicum: National study of programs accredited by CACREP. Counselor Education and Supervision*, 39, 110-119.
- Doğan, S. (1996). Türkiye’de Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Alanında Meslek Kimliğinin Gelişimi Ve Bazı Sorunlar. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7, 32-44.
- Doğan, S. (1997). Milli Eğitim Bakanlığı’nın Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetleriyle İlgili Temel Politikaları Ve Yaklaşımları: Son 25 Yıla İlişkin Bir Değerlendirme. 3. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildirileri*, s., 150-161. Adana: Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Doğan, S. (2000a). The historical development of counselling in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 22, 57-67.
- Doğan, S. (2000b). Psikolojik danışman eğitiminde akreditasyon gereği ve bir model önerisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 14, 31-38.
- Doğan, S. (2000c). Pratik Bir Sınıf Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Programı. Sınıf Rehber Öğretmenliği Program Modeli. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 21, 125-140.
- Doğan, S. (2000d). Okul Rehberliği Ve Danışmanlığı Alanında Çağdaş Bir Yaklaşım: Kapsamlı Rehberlik Program Modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 13, 56-64.

- Doğan, S. (2001). Okul Psikolojik Danışmanı (Rehber Öğretmen) Eğitimini Yeniden Yapılandırmanın Gereği Ve Bir Model Önerisi . *2000 Yılında Türk Milli Eğitim Örgütü Ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu. Eğitimde Yansımalar: VI* (ss. 338-351). Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Doğan, S. ve Erkan, S. (2001). Türkiye’de Psikolojik Danışman Eğitimi Profili: Mevcut Durum, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. VI. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Erkan, S. (1995). Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 86-91.
- Erkan, S. (2000). *Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erkan, S. (2001). *Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkan, S. (Ed.) (2007a). İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı. İlköğretim Etkinlik Örnekleri. Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Erkan, S. (Ed.) (2007b). İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı. Ortaöğretim Etkinlik Örnekleri. Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Erkan, S. ve Güven, M. (Editörler) (2006). İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı. Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Gültekin, F. & Arıcioğlu, A. (2009). Okullarda Konsültasyon Hizmetleri: Türkiye’deki Durum. F. Korkut-Owen, R. Özyürek, & D. Owen (Editörler), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik: Meslekleşme Sürecinde İlerlemeler*, Cilt 2, (251-269). Ankara: Nobel.
- Gysbers, N. C. ve Henderson, P. (2001). Comprehensive guidance and counseling programs: A rich history and a bright future. *Professional School Counseling*, 4, 246-256.
- Murphy, S. & Kaffenberger, C. (2007). ASCA National Model: The Foundation for supervision of practicum and internship students. *Professional School Counseling*, 10, 289-296.
- Myrick, R. D. (1997). *Developmental guidance and counseling: A practical approach* (3rd ed.). Minneapolis, MN: Educational Media Corporation.
- Nazlı, S. (2003). *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kahn, B. B. (1999). Priorities and practices in field supervision of school counseling students. *Professional School Counseling*; 3, 128-136.
- Kepçeoğlu, M. (1986). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Torman Matbaacılık.
- Korkut, F. (2007) . Counselor Education, Program Accreditation and Counselor Credentialing in Turkey, *International Journal of Advancement Counseling*, 29, 11-20.
- Korkut Owen, F. (2007). Psikolojik Danışma Alanında Meslekleşme Ve Psikolojik Danışman Eğitimi: ABD, Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’deki Durum. R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Editörler), *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler*, Cilt 1 (s. 123-137). Ankara: Nobel.
- KorkutOwen, F. & Owen, D. W. (2008). Okul Psikolojik Danışmanlarının Rol ve İşlevleri: Yöneticiler ve Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41, 207-221.
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM.
- Leach, M. M., Stoltenberg, C. D., McNeill, B. W., & Eichenfield, G. (1997). Self-efficacy and counselor development: Testing the integrated developmental model. *Counselor Education*

- and Supervision, 37, 115-124.
- ÖSYM-2002. (2002). *2002 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi, Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu*. Ankara: ÖSYM.
- Özgüven, İ. E. (1990). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özgüven, İ. E. (2002). *Bireyi Tanıma Teknikleri*. 5. Baskı. Ankara, Sistem Ofset.
- Özyürek, R. (2007). Psikolojik Danışman Eğitiminin Ve Okullardaki Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerinin Niteliğini Yükseltmeye Yönelik Öneriler. R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Editörler), *Gelişen Psikolojik Danışma Ve Rehberlik. Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler, Cilt 1*, (s. 123-137). Ankara: Nobel.
- Özyürek, R. (2009). Okullarda Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Uygulamaları Ve Öğrencilere Sağlanan Süpervizyon Olanakları: Ulusal bir tarama çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 32, 54-63.
- Özyürek, R. (2010). School Counseling Practices in Turkish Universities: Recommendations for Counselor Educators, *Eğitim Araştırmaları, Baskıda*.
- Özyürek, R. Çam, S. ve Kılıç-Atıcı, M. (2007). Psikolojik Danışman Eğitiminde Okullardaki Rehberlik Uygulamalarının Önerilen Özellikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7, 555-588.
- Partin, R. (1993). School counselor's time: Where does it go? *The School Counselor*, 40, 274-281.
- Pérusse, R., Goodnough, G. E. & Noël, C. J. (2001). Use of the national standards for school counseling programs in preparing school counselors. *Professional School Counseling*, 5, 49-55.
- Pişkin, M. (2006).. Türkiye'de Eğitim Bilimleri: Bir Bilanço Denemesi. In Musin Hesapçioğlu ve Alpaslan Durmuş (Eds.), *Türkiye'de Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerinin Dünü, Bugünü Ve Yarını* (pp. 457-501). Ankara: Nobel.
- Rawlins, M. E., Eberly, C. G. & Rawlins, L. (1991). Infusing counseling skills in test interpretation. *Counselor Education and Supervision*, 31, 109-114.
- Roberts, E., & Borders, L. (1994). Supervision of school counselors: Administrative, program, and counseling. *The School Counselor*, 41, 149-157.
- Sisson, C. F., & Bullis, M. (1992). *Survey of school counselors' perceptions of graduate training priorities. The School Counselor*, 40, 109-117.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2007). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar için Etik Kurallar-2007* 7. Baskı. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Yeni PDR Lisans Programı (2004). PDR Anabilim Dalları Tarafından Kabul Edilmiş Yeni PDR Lisans Programı Ve Ders Tanımları: Yazar.
- Yerin Güneri, O., Büyükgöze Kavas, A. ve Koydemir, S. (2007). Okul Psikolojik Danışmanlarının Profesyonel Gelişimi: Acemilikten Olgunlaşmaya Giden Zorlu Yol. R. Özyürek, F. Korkut-Owen ve D. Owen (Editörler), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik. Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler, Cilt 1* (s. 139-161). Ankara: Nobel.
- YÖK (2007). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı*. http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/rehberlik_psikolojik_danismanlik.doc adresinden 14 Mayıs 2007'de indirilmiştir.